

ÓZBEKSTANDA XALIQRALIQ TURIZMDI RAWAJLANDIRIWDIŃ SHÓLKEMLESTIRIWSHILIK- EKONOMIKALIQ TÁREPLERI

Inyatov A.R.

Berdaq atındađı Qaraqalpaq mámleketlik universitetiniŃ

«Ekonomika» kafedrası docenti,

Madraximova SH.A.

Berdaq atındağı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti magistrantı

Rezyume

Maqalada Ózbekstan RespublikasınıŃ xalıqaralıq shólkemler hám shet-el mámleketlikleri menen turizm tarawında baylanıslar ornatıwı hám rawajlandırıwı, mámleketimizge turistler ađımınıŃ kirip keliwin kóbeytiw, turistlerge xizmet kórsetiw ushın barlıq jağdaylardı jaratıw, xizmet kórsetiwdiŃ sapası hám mádeniyatın asırıw, turistlerdiŃ qawipsizligin támiyinlew, turistik industriyani shólkemlestiriw hám rawajlandırıw, taraw boyınsha kadrlar tayarlaw menen baylanıslı qatnasıqlardı tártipke salıwshı huqıqıy-ekonomikalıq baza jaratılğanlığı kórsetilgen.

Tayansh sózler: diversifikaciya, isbilermenlik, standart, sheriklik, tájiriybe, huqıqıy tiykarlar, qawipsizlik, huqıqıy-ekonomikalıq baza.

Rezyume

Мақолада Ўзбекистон Республикасининг халқаро ташкилотлар ва хорижий давлатлар билан туризм соҳасида алоқалар ўрнатиши ва ривожлантириши, мамлакатимизга туристлар оқимининг кириб келишини кўпайтириш, туристларга хизмат кўрсатиш учун барча шарт-шароитларни яратиш, хизмат кўрсатиш сифати ва маданиятини ошириш, туристлар хавфсизлигини таъминлаш, туристик индустрияни ташкил қилиш ва ривожлантириш, соҳа бўйича кадрлар тайёрлаш билан боғлиқ муносабатларни тартибга солувчи ҳуқуқий-иқтисодий база яратилганлиги ёритилган.

Таянч иборалар: диверсификация, тадбиркорлик, стандарт, ҳамкорлик, тажриба, ҳуқуқий асослар, хавфсизлик, ҳуқуқий-иқтисодий база.

Резюме

В статье обсуждается то, что международный туризм в современном мире является частью мировой экономики и сформировавшейся индустрией. Для того, чтобы туристическая сфера Узбекистана вошла и достойно представляла нашу страну в мировом туризме, необходимо соответствовать всем международным требованиям в области международного права и инфраструктуры туризма.

Ключевые слова: диверсификация, предпринимательство, координация, стандарт, сотрудничество, безопасность, опыт, нормативно-правовая база.

Summary

The article discusses that the fact that international tourism in the modern world is part of the global economy and a rapidly growing industry. Also the tourism sector of Uzbekistan is switching to the global scale and adequately representing our country in the world tourism. In addition, it must meet all international requirements in the field of international tourism.

Keywords: diversification, entrepreneurship, coordination, standards, cooperation, experience, regulation.

Turizm industriyası sayaxatshılar menen baylanıslı logistikalıq xızmetlerdi shólkemlestiriw hámde ámelge asırıwdı talap etiwshi subyektlerdiń jumısı menen baylanıslı sociallıq, ekonomikalıq, mádeniy-agartıwshılıq, siyasıy hám basqada qatnasıqlardı óz ishine alıwshı sistema bolıp tabıladı. Turizmdi shólkemlestiriw hám ámelge asırıw processinde subyektlar arasında hár qıylı qatnasıqlar payda boladı, talqılanadı hám optimal sheshim qabıllanadı. Turizm industriyasında mámleketler menen mámleketler, mámleketler menen xalıq aralıq shólkemler, belgilengen tártipte dizimge alınğan hám turistlik xızmet kórsetiw huqıqına iye, licenziyası bolğan kárxanalar, mákeme hám shólkemler, turistlerge xızmet kórsetiwshi mıymanxanalar, turizm kompleksleri, kempingler, moteller, pansionatlar, ulıwma awqatlanıw, transport kárxanaları, mádeniy-agartıwshılıq, sport máskánları, sayaxatshılar, turistlik topar basshıları, eksstulya jetekshileri, sayaxatshılardıń qawipsizligin támiyinlew xızmeti qánigeleri, turistlerdiń huqıqların qorǵawshı mákemeler, shólkemler hám basqa subyektlar arasındagı munásebet processleri bolıp tabıladı.

Turizm industriyasında xalqaraliq turizm menen baylanisli bolgan munasebetlerdi jolga qoyiwsh normalardi eki ulken toparga bolip qaraymiz:

- turizm industriyasında xalqaraliq huqiqiy normalar - Pútkil dúnya júzlik turizm shólkeminiń ustavi, turizmge tiyisli deklaraciya, konvenciya hám bitimler;
- turizm industriyasiniń óz-aldına alingán mámlekettiń milliy nizamshılıq normaları – turizmge tiyisli nizamlar hám nizamastı hújjetleri normalari.

Turizm industriyasında xalqaraliq hám milliy huqiq normaları turistik munasabeter obyektlerdiń huqiqiy mártebesi, turistik iskerliginiń tiykarǵı baǵdarları, turizm xızmetlerdiń túrleri, turizm tarawındaǵı mámleketleraraliq qatnasıqlariniń tiykarǵı principleri, mámleketleraraliq baylanislardıń túrleri, mámleketlik siyasatıń zárúrli baǵdarları, mámleket shólkemleriniń kepillikleri, turistlerdiń hám sayaxatshılıq iskerligi subyekteriniń huqiq hám minnetlemeleri, turistlerdiń qawipsizligin támiyinlewdiń shólkemlestiriw-huquqiy kepillikleri, turizm haqqındaǵı xalqaraliq hám milliy huqiqiy hújjetlerdi buzǵanlıǵı ushin juwapkerliktiń túrlerin belgilep beredi, tártipke saladı.

Turizm industriyasında mámleketleraraliq qatnasıqlardı tártipke salıwsh zárúrli xalqaraliq huqiqiy derek – Jáhán turistik shólkeminiń (JTSH) ustavi bolıp tabıladı. JTSH ustavi 1970-jıldıń 27-sentyabrinde Madridte qabil etilgen, 51 mámleket tárepinen ratifikaciyalangannan keyin 1974-jıldıń 1-noyabrinen baslap toliq kúshke engen.

Búgingi kúnde shólkemge 160 tan artıq mámleket aǵza bolıp, Ózbekstan Respublikası 1993-jıldan bul shólkemge aǵzalıqqa qabıllangan. 2004-jıldı Samarqant qalasında JTSHniń Ullı Jipek Jolı boyınsha regionlıq Orayı dúzildi. 2014-jıldıń 1-3 oktyabr kúnleri Samarqantta Shólkemniń atqarıw komitetiniń 99-sessiyası bolıp ótti.

Ózbekstan Respublikası shólkemniń haqıyqiy aǵzası (shólkemniń asociativlik hám qosılǵan aǵzaları da bar) túrinde onıń ustavi boyınsha belgilengen barlıq minnetlemelerdi óz jueapkershiline aldı hám onda aǵzalarǵa berilgen huqıqlarınan nátiyjeli paydalanıp atrı.

Ózbekstan Respublikası JTSHniń haqıyqiy aǵzası túrinde joqarıdaǵı xalqaraliq-huquqiy hújjetlerdiń qaǵıydaların qabıllap, olardı óziniń milliy nizamshılıǵına engiziw hám olardıń talapların esapqa alıp turizm tarawında milliy nizamshılıq bazasın jaratıw. Atap aytqanda, 1999-jıl 20-avgustda Ózbekstan Respublikasınıń «Turizm haqqında»ǵı Nızamı qabıllandı. Keyinirek bul nızamǵa

özgerisler hóm qosımshalar kiritildi, onıń tiykarında hám orınlanıwın támiyinlew maqsetinde onshaqlı nızamastı hújjetler qabıllandı. Búgingi kúnde «Turizm haqqında»ǵı nızam JTSHnıń ustav talaplarına tolıq sáykes keledi. JTSHnıń Ustavına qaray onıń tiykarǵı maqseti tómendegiler:

- ekonomikalıq rawajlanıw, xalıqaralıq kólemde birin-biri ańǵarıw, tınıshlıq hám párawanlıqqa, jınısı, tili hám dinine qaramastan barlıq insanlardıń huqıq hám erkinliklerin húrmet etiw hám támiyinlewge úles qosıw ushın dúnya júzinde turizmdi qollap-quwatlaw;
- usınday maqsetke erisiwde rawajlanıp atırǵan mámleketlerdiń turizm tarawındaǵı máplerine óz aldına itibar qaratıw;
- óziniń turizm tarawında jetekshilik ornına iye bolıwı ushın Shólkem menen BMSHnıń tiyisli shólkemleri hám qánigelesken organları menen nátiyjeli sheriklikti ornatiw hóm onı qollap-quwatlaw.

Bunıń ushın Shólkem BMSHnıń Rawajlandırıw dóstúri sheńberinde ıskerlik qatnasıqların ornatiw múmkinshiliklerin izlewi, sonday-aq, dóstúrdiń qatnasıwshısı hám atqarıwshı agentligi túrinde onı ámelge asırıwda qatnasıwı kerek.

JTSH Ustavında Shólkemge aǵzalıqqa qabıllaw hám odan shıǵarıwdıń shártleri hám tartibi, aǵzalırdıń túrleri, olardıń huqıq hám minnetlemeleri, Shólkemniń basqırıw organlarınıń kepillikleri, sheshim qabıllaw tártibi, Shólkemniń jeńillik hám immunitetleri belgilep berilgen¹.

Turizm tarawındaǵı xalıqaralıq munasábetler, ornatiw hám rawajlandırıw tiykarlarınıń jáne bir xalıqaralıq huqıqıy deregi: «Turizm ushın baylanıslar haqqındaǵı Bryussel Konvenciyası» (1970) turizm tarawındaǵı birinshi konvenciya bolıp, onday jaǵdayda turizmge tiyisli túsinikler berilgen².

JTSHnıń Bas Assambleyası tárepinen 1985-jılda onıń 6-sessiyasında maqullangan «Turizm xartiyası»nda turistlik xızmetler menen shuǵıllanatuǵın subyektler-mómleketler, turistlik rayonlardıń jergilikli xalıq wákilleri, turizm tarawı xızmetkerleri hám turistlerdiń kepillikleri haqqında usınıslar óziniń kórinisin taptı. Atap aytqanda, dúnya júzi demalıw huqıqı tán alınǵanlıǵın esapqa alıp mámleketlikler ishki hám halıqaralıq turizm haqqındaǵı siyasattı qalıplestiriw hám ámelge asırıw kerek. Bunday siyasat jergilikli, aymaqlıq hám xalıqaralıq kólemde

¹ <http://excursovod-web.ru/ustav-vsemirnaya-turistskoy-organizatsii-vto/>

² Устав всемирной туристической организации. // Брюссельская конвенция о контрактах на путешествие. <http://www.twirpx.com/>

turizmda rawajlandiruv, turizm mumkinshiliklerinen barcheni paydalanivni taminiyilev, turistlik ortaliqni qorgaw, turistlik sanani oshiri ham jergilikli xalq penen turistlerdin baylanisni bekkemle, turistlerdin hareketleniv erkinligin, olardin har qanday kemsitilivlerine jol qoymaw hamde qawipsizligin taminiyilev, turistlerdin densawliqni saqlaw, administrativlik-basqaruv ham yuridikaliq xizmetlerge hesh qanday tosiqlarsiz murojot etivi ushin sharayat jaratuv shayqlilardi qamtiv alivni kerak³.

Turizm boyinsha parlamentlararaliq konferenciya 1989-jilda qabillangan «Turizm boyinsha GAAGA deklaraciya»si turizm tarawidagi xalqaraliq munasabatlerdin tiykarli principlerin ozinde sawlelendirivi menen ulken ahmiyetke iye boladi. Deklaraciya boyinsha bunday principler tomondagilerden ibarat: turizm tarawida birge islesiv, turli tarawlarda bir-birine komeklesiv, mamleketlerdin jaqinlasivina erisiv; turizm barliq mamleketlerdin social-ekonomikaliq osimine komeklesivshi natijeli qural boliv mumkinligi; tabiiy ortaliq ham turistlik resurslardi qorgaw kerakligi; insannin sayaxat etivi ham qawipsizligin taminiyilev; turistlik rasmiyetshilikni apiwayilastiruv ham turistlik xizmetler sapasini jaqsilaw; turistlerdin qawipsizligin taminiyilev; terrorizmge qarsi gures boyinsha mamleketliklerdin birge islevi; turizm tarawin basqarivga juwapker organlarga ken imkaniyatlar beriv, soğan saykes turde milliy siyosat ham xalqaraliq birge islewdi amelge asiriv⁴.

Yaponiyanin Osaka qalasinda 1994-jilda boliv otken turizm boyinsha ministrlerdin xalqaraliq konferenciyasinda qabillangan «Turizm boyinsha Osako deklaraciyasinda»nda xalqaraliq turizmni jil sayin rawajlaniv ahmiyeti asiv baratirganini, turizm industriyasini rawajlandirivdini aktualligi, xalqaraliq turizmni jamiiyetke ham qorshağan ortaliqqa tasiri, Jer juzinde tinishliqni taminiyilev ham turizmni oz-ara munasabati, hukimetler ham xalqaraliq sholkemlerdin turizm tarawidagi roli shayqli maseler koterildi⁵.

Santayagoda JTSH Bas Assambleyasinin 13-sessiyasinda qabillangan «Turizmni global etika kodeksi»nde insanlar ham jamiiyetshilikni bir-birini tusini ham hurmet etivindagi ulesi, turistlik biznes qanigelerdin minnetlemeleri, turizmde bolgan huqiq, turistlik hareketleniv erkinligi, turistlik industriya

³ Хартия туризма. // <https://studopedia.ru>

⁴ гаагская декларация Межпарламентской конференции по туризму. <http://www.intacadem.ru>

⁵ Декларация по туризму. // docs.cntd.ru/document/901756803

xizmetkerleri hám isbilermenleriniń huqıqları menen baylanıslı qaǵıydalar belgilerin berildi⁶.

Sonıń menen birge, Kodeksde turizm oz-aldına shaxslar hám jámiyetshiliktiń óz múmkinshiliklerinen paydalanıw hám olardı ámelge asırıwdıń bir kórinisi hám quralı, turaqlı rawajlanıwdıń zárúrli faktori, mádeniy miyraslardıń paydalanıwshısı hám jaratıwshısı, turistlerdi qabıl etiwshi mámleketler hám jámiyetshilikler ushın paydalı ekonomikalıq dereklerdiń biri ekenligi óz aldına jazıp qoyıldı.

Ózbekstannıń turizm tarawında shet el mámleketleri menen baylanıslardı ornatiw hám rawajlandırıw maqsetinde bir qatar kóp tárepleme shártnamalarǵa qosıldı. Atap aytqanda, Ózbekstan Gárezsiz Mámleketlikler Doslıq Awqamı ortalıǵındaǵı «Turizm tarawında sheriklik haqqında»ǵı Húkimetleraralıq shártnama (23.12.1993), «Turizm tarawında GMDA qatnasıwshı-mámleketler sherikliginiń tiykarǵı principi haqqında»ǵı GMDA qatnasıwshı-mámleketleri arasında turistik baylanıslardı rawajlandırıw Konceptiyası (29.10.1994) hám «Turizm tarawında GMDA qatnasıwshı-mámleketler sherikligin 2020-jılǵa shekem rawajlandırıw strategiyası»n (2017) qatnasıwshı mámleket túrinde imzaladı hám olardaǵı turizm tarawında sheriklikti ornatiw, ámelge asırıw hám rawajlandırıw boyınsha minnetlemelerdi óz juwapkershiligine aldı.

Ózbekstan JTSHniń haqıyqıy aǵzası túrinde joqarıda atap ótilgen xalıqaralıq-huquqıy hújjetlerdiń qaǵıydaların tán alıp, olardı óziniń milliy nızamshılıǵına engiziwge kirdi hám olardıń talapların esapqa alıp turizm tarawında milliy nızamshılıq bazasını jarattı. Atap aytqanda, 1999-jıl 20-avgustta Ózbekstan Respublikasınıń «Turizm haqqında»ǵı nızamı qabıllandı.

Nızamnıń 1-statyasına qaray onıń maqseti «Turizm tarawındaǵı qatnasıqlardı huquqıy jaqtan tártipke salıw, turistik xızmetler bazarın rawajlandırıw, sonday-aq, turistler hám turistik xızmet subyektleriniń huqıqları hám nızamlı máplerin qorǵawdan ibarat».

Nızamda oz aldına atap kórsetilgenindey, «Eger Ózbekstan Respublikasınıń xalıqaralıq shártnamasında Ózbekstan Respublikasınıń turizm haqqındaǵı nızam hújjetlerinde názerde tutilǵannan basqasha qaǵıydalar belgilengen bolsa, xalıqaralıq shártnama qaǵıydaları qollanıladı».

Nızam menen turizm tarawındaǵı mámleket siyasatınıń tiykarǵı baǵdarları

⁶ глобальный этический кодекс туризма. // orexka.com

etip tómen degiler belgilendi: turizm hám turistlik industriyani rawajlandırıw; puqaralardıń sayaxat etiw waqtındaǵı demalıw, erkin háreketleniw hám basqa huqıqların támiyinlew; turistlik resurslardan aqılǵa muwapıq paydalanıw hám olardı saqlaw; turizm tarawındaǵı normativ bazanı rawajlandırıw; balalar, jaslar, mayıplar hám xalıqtıń kem támiyinlengen qatlamları turizmi (ekskursiyaları) ushın sharayat jaratıw; turistlik industriyani rawajlandırıw ushın investiciyalar engiziw; isbilermenlik xızmetleri subyektleri ushın turistlik xızmetler boyınsha teń múmkinshilikler jaratıw; turistlerdiń qáwipsizligi, olardıń huqıqları, nızamlı mápleri hám múlkiniń qáwipsizligin támiyinlew; turizm tarawınıń ilimiy támiynatın shólkemlestiriw hám rawajlandırıw; kadrlardı tayarlaw, qayta tayarlaw hám olardıń mamanlıǵın asırıw; shet mámleketler hám xalıqaralıq shólkemler menen birge islesiwdi rawajlandırıw.

Ózbekstanda xalıqaralıq turizmdi rawajlandırıw boyınsha xuquqiy hám ekonomikalıq tiykarlar jaratıldı. Búgingi kúnde jáhán ekonomikası tájiriybelerinen kóriwimizge boladı, tóurizm tarawı mámleketlerdiń ekonomikalıq ósimi, eksport dárejesiniń ósiwi nátiyjesinde valyuta túsimleriniń artıwı hámde tólew balanslarınıń unamlı ózgerisi, jańa jumıs jaylarınıń jaratılıwı arqalı adamlardıń turmıslıq dárejesiniń jaqsılanıwında áhmiyetli faktor bolıp tabıladı.

Sońǵı jıllardı analizlegende, shet el puqaralarınıń Ózbekstanǵa saparı sońǵı jıllarda 14,5 esege yamasa 2002-jıldıǵı 442,1 mın adamnan 6689,0 mın adamǵa artqan. 2017-jıldı sayaxatshılar sanı 2847,9 mın adamdı quraǵan bolsa, bul kórsetkish 2,3 esege artqan. Bunday unamlı ózgerisler mámleketimizde turizm tarawın rawajlandırıwǵa qaratılǵan keń kólemlı ilajlardıń qısqa múddettegi nátiyjesin ańlatadı.

Jáhán ekonomikasında Ózbekstan turizmin turaqlı rawajlandırıw ushın normativ-huquqiy hújjetler bazasın rawajlandırıw hám rawajlandırıw, turizm tarawın modernizaciyalaw, shet el sayaxatshılarına xalıqaralıq standartlarǵa sáykes xızmetler kórsetiwge oz aldına itibar qaratilmaqta, ámeliy ilájlar kórilmekte.

Húkimetimiz tárepinen qabıllanıw atırǵan qararlar elimizde turizm tarawın jedel rawajlandırıw, tariyxıy hám mádeniy miyraslarǵa húrmet sezimin oyatıw, xalıqaralıq standartlarǵa tolıq juwap beretuǵın infrastrukturanı jaratıw, mámleketimizdi eń kóp sayaxatshılar keletin mámleketlerdiń birine aylandıırıw, turizm xızmetlerin eksportın keńeytiw, valyuta túsimlerin hám dáramatlardı kóbeytiw, ulıwma alǵanda, turizm tarawınıń ekonomikadaǵı úlesin asırıwdan ibarat

bolip, xalqaraliq bazarlarda jetekshi orinlarga erisilgacha qaratilgan.

Sonligi jillarda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining turizmni rivojlantirishga qaratilgan tashkilotchilik hujjatlarini qabul qilindi: «O'zbekiston Respublikasining turizm tarixini yanada rivojlantirish va tashkilotchilik hujjatlarini qabul qilindi» 2016-yil 2-dekabrda qabul qilingan. O'gan muvafiq, turizm mamlakat ekonomikasini strategiyaliq tarmagi yurida belgilendi. Shunday-aq, 2018-2019 jillarda turizm tarixini rivojlantirish bo'yicha birinchi gezerktegi hujjatlar p'dasturi 2017-yil 16-avgustda qabul qilingan. 2018-yil fevral oyida turizmga tiyisli 4 ahmiyetli hujjat qabul qilindi. Bul hujjatlar menen tarixda j'ynalip qalgan mashqalalarda sheshilip, turizm potentsialini osirilip bo'yicha ahmiyetli bolgan vaziyatlar belgilendi, ishki turizmni janede rivojlantirishga koplegen jehilliklar jaratildi⁷.

2019-yilning 5-yanvarida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasidaturizmni yanada rivojlantirishga tiyisli qosimsha hujjatlar haqqida» PF-5611-sanli Farmoni qabul qilindi. Bul Farmon bo'yicha «2019-2025 jillarda O'zbekiston Respublikasida turizm tarixini rivojlantirish Konsepciyasi» tasdiqlandi. Onda turizm tarixida qolayli ekonomikalik sharayatlar ham faktorlarda jaratish bo'yicha alip barilip atirgan reformalarning natijeligin asirish, turizm tarixini yanada rivojlantirish bo'yicha ahmiyetli turatugin maqset ham vaziyatlar belgilash, oning ekonomikadagi orni ham ulesini asirish, xizmatlarni diversifikatsiyalash ham olarning sapasini asirish hamde turizm infrastrukturasi jehillitirilgacha ulken itibar qaratilip ameliy ilajlar korigilmekte.

Mamlakatimizde turizm tarixini reformalastirishning ahmiyetli bagdarlari turizmning xalqaraliq talaplarga juwap bere alatuvin materialliq-texnikaliq bazasini jaratish ham bekkemlewden ibarat. Dunya juzi ekonomikasida, xalqaraliq turizm bazarlarida turaqli orin iyelew ushin tiykarigi itibar miymanxanalar industriyasini rivojlantirishga, miymanxana ham turistlik bazalar, oteller ham kempingler, moteller sistemasini keñ qurishga, infrastrukturalarda jaratilwma xuquqiy ham ekonomikalik sharayatlarda janede keñirek engiziliwi maqsetke muvafiq boladi. Sonliqtan, 2019-2025 jillarda amelge asirish nazerde tutatugin O'zbekiston Respublikasi turistlik onimni ishki ham sirtqi turizm bazarlarida alga ilerilewi,

⁷ 2019-2025 йилларда Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини ривожлантириш Концепцияси. - Ўзбекистон Республикаси президентининг 2019 йил 5 январдаги ПФ-5611-сонли Фармонида илова

onin sayaxat ham demaliw ushin qawipsiz mamleket turindegi imijin bekkemlewe qaratilgan ilajlar belgilep alingan⁸.

- O'zbekstan Respublikasini birden-bir milliy turizm brendini jaratiw hamde o'gan tiykarlanip har bir aymaqtin ayriqsha o'zgesheligen kelip shigip, aymaqlardin turizm brendlerini jaratiw;

- turaqli, tiykarinan ahmiyetli hamde bagdarlawshi turistlik bazarlarqa qaratilgan milliy turistlik onimlerden alga suriw boyinsha natijeli strategiyasin islep shigiw;

- milliy turizm bazarinda regiondagi en iri turizm korgezbelerini birin sholkemlestiriw maqsetinde tarawdagi korgezbe iskerligin baylanistiriw ham qollap-quwatlaw;

- mamlekette ham shet ellerde imijdi propagandiyalawdi reklama-malimleme kompaniyasin jurgiziw;

- turistlik xarakterge iye xalqaraliq ilajlarda turizm sholkemlerini ozi islep shigargan onimlerden alga suriw boyinsha qatnasin qollap-quwatlaw;

- respublika boyinsha biypul xizmet korsetiwshi, sonday-aq bronlaw, suvenirler, kitaplar ham turizm kartalari boyinsha magliwmat beretugin informaciya shaqapshalari sanin kobeytiw;

- joqari turistlik potencialga iye bolgan aymaqlarda qawipsiz turizmda tamiyinlew boyinsha ishki jumislar sholkemlerini arawli bolimlerin sholkemlestiriw, olardi zamanagoy texnika ham transport qurallari menen tamiyinlew.

Juwmaqlap aytqanda O'zbekstan turizm tarawin rawajlangan mamleketler menen salistiriganda, albette, bul korsetkish birqansha tomen esaplanadi. Joqaridagi marshrutlar menen bir qatarda respublikamizdin tabiiy, ekonomikalik ham tariyxiy potencialinan kelip shiqqan halda turizmni turli formalarin rawajlandiriw zarurligi kozge taslanbaqta. Sonliqtan-da, mamleketimiz regionlarini ayriqsha tabiiy, ekonomikalik, tariyxiy-madeniy mumkinshiliklerinen kelip shigip, turizmni tomendegi formalarin rawajlandiriw, investiciya qosiw, erkin ekonomikalik aymaqlar jaratiw tarawdin osiwine turki bolgan edi;

Diniy (ziyarat) turizmi. Mamleketimizdin diniy esteliklerge bayligi,

⁸ 2019-2025 йилларда Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини ривожлантириш Концепцияси. - Ўзбекистон Республикаси президентининг 2019 йил 5 январдаги ПФ-5611-сонли Фармонида илова.

tariyxtan islom dininiń rawajlangan regionlardın biri bolǵanlıǵı turizmniń bul formasın nátiyjeli rawajlandırıw múmkinshiligin beredi. Búgingi kúnde Malayziya, Indoneziya, Pakistan, Saudiya Arabstanı, Auǵanistan, Turkiya, Birlesken Arablar Amirlikleri sıyaqlı musulman mámleketlerden kelip atrǵan kóplegen turistlerdiń tıp maqseti respublikamızda ámeldegi diniy ótmishten qalǵan esteliklerdi ziyarat etiwden, tanısıwdan ibarat boladı;

- **etnikalıq hám nostalgiya turizmi.** Bizge belgili, kóplegen aldınları Ózbekstanda jasaǵan yamasa áwladları jasaǵan adamlar búgingi kúnde dúnyanıń túrli mámleketlerinde (Saudiya Arabstanı, Turkiya, ĞMDA mámleketleri, Izrail hám basqalarda) jasamaqta. Bul jaǵday respublikamızda turizmniń usınday formasın rawajlandırıw ushın qolaylı sharayat jaratadı, jańa turizm marshrutların ashadı;

- **ekskursiya hám úyreniw (tariyxıy) turizmi.** Turizmniń bunday túrin mámleketimizdiń áyyemgi qalaları - Tashkent, Buxara, Samarqand, Xiva, Shaxrisabz sıyaqlı qalalarında rawajlandırıw múmkin. Bul jerde tiykarǵı itibar turistlerdi monumental arxitektura obyektleri, tariyxıy estelikler menen jaqınnan tanıstırıwǵa qaratılıwı kerek;

- **arxeologiyalıq turizm.** Bul turizm formasın Termiz, Quva, Xorezm sıyaqlı qalalarda rawajlandırıw maqsetke muwapıq bolıp, onda turistlerdi arxeologiyalıq tabilmalar menen tanıstırıw, restavraciya jumıslarına qatnasıwın tómiynlew sayaxattıń mazmunlı ótiwin támiyinleydi;

- **rekreacionlıq turizm.** Turizmniń bul forması dem alıw hám salamatlandırıw maqsetlerin názerde tutadı. Onıń basqa turizm formalarından parqı sonda, onda turistler uzaq waqıt dawamında bir qalada boladı, marshrutlardıń sanı kem boladı. sonıń menen birge, bul turizm formasında aviaciya transportınan, bárinen burın, charter reyslerden keńinen paydalanıladı. Ózbekstanda shıpalı jer astı hám mineral suwlardıń bolıwı rekreacion turizmdi rawajlandırıw ushın qolaylı jaǵdaylardı payda etedi (Tashkent, Jizdaq wálayatları, Fergana oypatlıǵı);

- **sayaxat turizmi.** Turizmniń bunday forması Respublikamızdıń sahra hám shóli, tawlardaǵı sayaxat, alpinizm, jol sharayatlarında (poxod) jasawdı názerde tutadı;

- **ekzotikalıq turizm.** Bunday turizm forması ań awlaw, baliq uslaw, teatrlastırılǵan saqnalarda qatnasıw hám basqalardı óz ishine aladı;

- **ekologiyalıq turizm.** Bul turizmniń forması turistlerge mámleketimizdiń

qoriqlangan jerleri, tabiiy bog'larini boylap sayaxat etiwge mumkinshilik beredi;

- **konferenc-turlar.** Bunday demaliw formasini Respublikamizdini madeniy-tarixiy oraylari menen tanisw menen birge konferenciylar, simpoziumlarda qatnasw imkaniyatini beredi.

Turizm tarawini reformalawdini jane bir zarurli bog'dari marketing tarawinda islerdi aktivlestiriwden ibarat boladi. Bugingi kunde har qanday mamlekettini kushli baskilik sharayatinde jahan turizm bazarina natijeli integraciylasiw, baskiles onimler ondirisi marketing izertlewlerdi maqsetke muwapiq jolga qoyiliwina baylanisli boladi.

Duniyani turli tillerinde Ozbekistan haqqidagi maqliwmatlardi oz ishine alishni arawli internet-portal sholkemlestiriwde Respublikamiz turistlik mumkinshilikleri haqqidagi maqliwmatlardi tarqatiwga unamli tasir etedi. Onini ahmiyetli bog'ini oz betinshe informaciylardi janalap turishni turizm regionliq basqariw organlari betlerini boliw maqsetke muwapiq.

Juwmaqlap aytqanda, hazirgi kunde Ozbekistan Respublikasini xalqaraliq sholkemler ham shet el mamleketlikleri menen turizm tarawinda baylanislar ornatiw ham rawajlandiriw, mamleketimizge turistler agimini kirip keliwin kobeytiw, turistlerge xizmet korsetiw ushin barliq jag'daylardi jaratiw, xizmet korsetiw sapasi ham madeniyatni asiriw, turistler qawipsizligini tamiyinlew, turistlik industriyani sholkemlestiriw ham rawajlandiriw, taraw boyinsha kadrlar tayarlaw menen baylanisli munasebetlerdi tartipke salishni huqiqiy bazaqa tiykarlanip jaratildi.

Nawbettegi waziypa turizm tarawidagi xalqaraliq huqiq normalarin milliy nizamsihligimizga implementaciylaw jumislarin dawam ettiriw, shet el mamleketlikleri menen bul tarawdagi baylanislardi rawajlandiriw ham mazmunini bayitiwdini huqiqiy tiykarlari jandede bekkemlew, turizm tarawinda ulken jetiskenkliklerge erisken mamleketlerdini nizamsihligini uyreniw ham olardini unamli tajiriybesinen milliy nizamsihligimizdi rawajlandiriwda sin kozqarastan paydalanw, turistlerge xizmet korsetiwshiler, turistik toparlar basshilarini ham ekskurciya jetekshilerin tarawga tiyisli huqiqiy bilim menen qurallandiriwdini sholkemlestirilgen ilajlari koriw, turizm tarawidagi kadrlarga tereh huqiqiy bilim beriw, turizm huqiqi tarawinda ilimiy-izertlew islerin amelge asiriw, xalqaraliq ham milliy huqiqiy normalarga tusindiriw korsetpeler jaziw, oqiwliqlar ham oqiw qollanbalar jaratiw ham baspadan shigariw, taraw xizmetkerlerini

huqıy-ekonomikalıq sanasına hám mádeniyatın kóteriw maqsetinde olardı qayta tayarlaw hám mamanlıgın asırıwdı shólkemlestiriw.

Ádebiyatlar dizimi:

1. Ózbekstan Respublikasınıń «Turizm haqqında»gı Nızamı. // «Xalq so`zi», 1999-jıl 20-avgust.
2. Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2017-jıl 7-fevraldağı «Ózbekstan Respublikasınıń jánede rawajlandırıw boyınsha Háreketler strategiyası haqqında»gı PF-4947-sanlı Pármanı.
3. 2019-2025 йилларда Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини ривожлантириш Концепцияси. - Ўзбекистон Республикаси президентининг 2019 йил 5 январдаги ПФ-5611-сонли Фармониға илова
4. Инятов, А. Р., Глеуов, Н. Р., & Кайпназарова, Г. Х. (2018). Некоторые проблемы эффективного внедрения информационных технологий на предприятиях. Правовестник, (8), 32-35.
5. Устав всемирной туристической организации. // Брюссельская конвенция о контрактах на путешествие. <http://www.twirpx.com/>
6. Хартия туризма. // <https://studopedia.ru>
7. Гагская декларация Межпарламентской конференции по туризму. <http://www.intacadem.ru>
8. Декларация по туризму. // docs.cntd.ru/document/901756803
9. Глобальный этический кодекс туризма. // orexka.com
10. <http://excursovod-web.ru/ustav-vsemirnoya-turistskoy-organizatsii-vto/>

Research Science and Innovation House